

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 355.01:355.23:364.4

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.66.113-119>

Андрій БЕСПАЛЬКО, д-р філософії

ORCID ID: 0000-0002-7941-9909

e-mail: m1halu4@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Микола СОТНІЧЕНКО, викладач

ORCID ID: 0009-0007-9207-892X

e-mail: sotnichenko.kolia@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Вадим ПЛИС, ст. викладач

ORCID ID: 0009-0002-1662-3694

e-mail: plys.vadym@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОФІЦЕР СЛУЖБ СУПРОВОДУ ЯК СУБ'ЄКТ РАНЬОГО ВИЯВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ У ВІЙСЬКОВОМУ ПІДРОЗДІЛІ

Вступ. Соціальна стабільність у військовому підрозділі є ключовим чинником забезпечення морально-психологічного клімату, бойової готовності та ефективності виконання завдань. Офіцер служб супроводу є центральною фігурою в системі раннього виявлення соціальних ризиків і здатен фіксувати потенційні проблеми на рівні міжособистісної взаємодії, групової динаміки й організаційної культури підрозділу ще до виникнення відкритих конфліктів або соціальної напруги у військових колективах.

Методи. Під час дослідження застосовано комплекс методів, як-от: системний аналіз соціальних процесів у військових колективах; контент-аналіз нормативно-правових актів і керівних документів Збройних Сил України; аналіз практик превентивного соціального впливу офіцера служб супроводу; інтеграційний аналіз взаємодії з командуванням, психологічними службами й медичними підрозділами; елементи кейс-стаді щодо виявлення соціальних ризиків у конкретних підрозділах.

Результати. Дослідження показало, що офіцер служб супроводу виконує комплексну функцію раннього виявлення соціальних ризиків, поєднуючи спостереження за поведінкою особового складу, соціометричний аналіз групових взаємодій, інтеграцію інформації від командирів і психологів та проведення превентивних заходів. Виокремлено основні індикатори соціальних ризиків: зміни в комунікативній активності, поява закритих підгруп, уникання колективної взаємодії, зростання конфліктності або ізоляції окремих військовослужбовців. Аналіз практик взаємодії з командуванням і службами підрозділу показав, що інтегрований підхід підвищує ефективність раннього виявлення ризиків, дає змогу прогнозувати їхній розвиток і своєчасно впливати на формування соціально стійкого середовища підрозділу.

Висновки. Розширення функціональної ролі офіцера служб супроводу в системі раннього виявлення соціальних ризиків сприяє підвищенню соціальної стійкості, згуртованості та морально-психологічного клімату військового підрозділу. Інтеграція методів спостереження, соціометричного й аналітичного аналізу з координацією з командуванням та іншими службами дає змогу формувати комплексну систему превентивного впливу. Такий підхід забезпечує своєчасне виявлення та нейтралізацію потенційних загроз, підвищує ефективність підрозділу і закладає основу для стійкості військового колективу під час виконання завдань за призначенням.

Ключові слова: офіцер служб супроводу, соціальні ризики, військовий підрозділ, соціальна стійкість, раннє виявлення.

Вступ

Сучасні умови функціонування Збройних Сил України характеризуються тривалим впливом бойових дій, високим рівнем невизначеності та постійною зміною організаційних і кадрових умов діяльності військових підрозділів. За таких обставин особливої значущості набувають соціальні процеси всередині військових колективів, оскільки саме вони визначають характер взаємодії між військовослужбовцями, рівень довіри, згуртованості та готовності до спільного виконання завдань. Порушення соціальної рівноваги в підрозділі зазвичай не виникає раптово, а формується поступово (Бриндіков, 2023), через накопичення малопомітних негативних змін у міжособистісних стосунках, комунікації та неформальних нормах. У практиці військової служби реагування на проблемні ситуації часто відбувається вже на етапі їх відкритого прояву – конфлікту, дисциплінарного пору-

шення або психологічного зриву окремого військовослужбовця. Такий підхід істотно знижує ефективність управлінських і соціально-профілактичних заходів, оскільки ігнорує передкризовий рівень соціальних ризиків. У цьому контексті постає проблема відсутності чіткого науково обґрунтованого підходу до раннього виявлення соціальних ризиків у військовому підрозділі та недостатнього використання потенціалу офіцера служб супроводу як суб'єкта превентивного впливу.

Огляд літератури. Проблематика функціонування військових колективів у складних умовах служби широко представлена у працях із військової психології, соціальної психології та управління персоналом. Значна частина досліджень присвячена питанням бойового стресу, психологічної стійкості та посттравматичних розладів військовослужбовців. У цих роботах підкреслюється вплив екстремальних умов на психічний стан особистості та

© Беспалько Андрій, Сотніченко Микола, Плис Вадим, 2026

необхідність своєчасної психологічної допомоги. Зокрема, зарубіжні дослідники (Adler et al., 2003; Bartone, 2006; Castro, & Adler, 2011) глибоко вивчали вплив військових, професійних та операційних стресорів на психічне здоров'я і психологічну витривалість особового складу. У вітчизняному дискурсі ці питання набули особливої гостроти в контексті відсічі збройній агресії. Досліджуються теоретико-методологічні основи психологічної стійкості воїнів, а також морально-психологічний стан військового колективу, прояви лідерства й управління цими станами.

Водночас у працях українських і зарубіжних авторів усе більше уваги приділяється соціально-психологічним процесам у військових колективах. Фундаментальну роль групової динаміки, лідерства та міжособистісної взаємодії у підтриманні боєздатності підрозділу виокремлюють Т. Брітт та А. Адлер (Britt, & Adler, 2003), які заклали потужні основи вивчення соціальної психології військовослужбовців. В. Алещенко та С. Поздишев (2025) досліджують соціальний аспект у сучасному науковому дискурсі, звертаючи увагу на соціально-психологічні особливості адаптації військовослужбовців до умов служби. Однак у більшості зазначених досліджень соціальні аспекти розглядаються переважно як похідні від психологічних або суто управлінських чинників, без виокремлення соціальних ризиків як самостійного, відмінного об'єкта аналізу. При цьому роль управління у загальній системі соціальної адаптації особового складу залишається предметом дискусій (Бондаренко, & Левицька, 2025). Спроби системного аналізу факторів саме соціальних ризиків і міжособистісних конфліктів у групах наявні у працях низки дослідників, які доводять, що соціальні ризики мають специфічну природу й потребують окремої уваги.

Питання діяльності офіцера служб супроводу в наукових публікаціях здебільшого розкриваються крізь призму загального соціального захисту, організації допомоги військовослужбовцям і членам їхніх сімей, а також взаємодії з іншими службами військової частини. Ці напрями активно розробляються у дослідженнях О. Джус та ін. (2023), І. Трубавіна (2021), І. Сопівник (2024) та інших авторів, які наголошують на критичній необхідності актуалізації соціальної підтримки й інклюзивних підходів в умовах тривалого воєнного часу. Практичні аспекти безпосередньої роботи офіцера служб супроводу у військовому колективі частково висвітлені в наукових розвідках вітчизняних дослідників.

Незважаючи на значний масив наукових розвідок, аналіз сучасних підходів до вивчення соціальних процесів у військових колективах демонструє обмеженість досліджень щодо превентивного соціального виміру. Роль офіцера служб супроводу безпосередньо як ключового суб'єкта раннього виявлення негативних соціальних тенденцій у підрозділі залишається недостатньо дослідженою, що зумовлює наявність чіткої наукової прогалини у цій сфері та визначає актуальність обраної теми статті.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування ролі офіцера служб супроводу як суб'єкта раннього виявлення соціальних ризиків у військовому підрозділі й визначення основних напрямів та індикаторів такої діяльності в умовах тривалої воєнної напруги.

Відповідними **завданнями** є:

- уточнити зміст поняття "соціальні ризики" в контексті функціонування військового підрозділу;
- визначити місце офіцера служб супроводу в системі забезпечення соціальної стійкості військового колективу;
- охарактеризувати основні індикатори соціальних ризиків, доступні для раннього виявлення;
- обґрунтувати напрями превентивної діяльності офіцера служб супроводу.

Методи

Методологічну базу дослідження становить суб'єктно-діяльнісний підхід, де офіцер розглядається як активний суб'єкт моніторингу соціального середовища (Брушлінський, 2003; Рубінштейн, 2003). Також використано засади загальної теорії систем для аналізу військового підрозділу як цілісного організму (Берталанфі, 1968). Для поглибленого аналізу ролі офіцера служб супроводу було застосовано такі наукові підходи та концепції:

1. Суб'єктно-діяльнісний підхід (за С. Рубінштейном, А. Брушлінським), який дає змогу розглядати офіцера служб супроводу не просто як виконавця функціональних обов'язків, а як активного суб'єкта, який свідомо трансформує соціальне середовище підрозділу. У контексті раннього виявлення ризиків це означає здатність офіцера до проактивного моніторингу й особистої відповідальності за превенцію конфліктів.

2. Концепція соціальної резильєнтності (Social Resilience). Ми спираємось на розуміння підрозділу як системи, що має здатність витримувати стресори й відновлювати свою цілісність. Офіцер супроводу в цій концепції стає "модератором стійкості", який ідентифікує соціальні "тріщини" (ризики) до того, як вони призведуть до руйнування колективу.

3. Принципи превентивної педагогіки та соціальної роботи:

- принцип випереджального відображення: здатність системи (офіцера) прогнозувати розвиток подій на основі малопомітних змін у комунікації;
- принцип адресності: фокусування зусиль на конкретних мікрогрупах або особистостях, які демонструють ознаки соціальної дезадаптації.

4. Екосистемний підхід у соціальній роботі розглядає військовослужбовця у контексті його зв'язків: "особистість – підрозділ – сім'я – суспільство". Це дає змогу офіцеру служб супроводу виявляти ризики, що походять із зовнішнього середовища (напр. проблеми в родині бійця), які безпосередньо впливають на боєздатність підрозділу.

Результати

У сучасних соціальних науках поняття ризику традиційно пов'язується з імовірністю настання небажаних наслідків у результаті впливу певних чинників або умов. У межах соціологічного та соціально-психологічного підходів соціальні ризики розглядаються як загрози стабільності соціальних систем, що виникають у процесі взаємодії індивідів, груп і соціальних інститутів. Для військового підрозділу як специфічної соціальної організації такі ризики набувають особливого значення, оскільки функціонування колективу відбувається в умовах жорсткої регламентації, підвищеної відповідальності та постійного впливу екстремальних чинників. На відміну від психологічних ризиків, які пов'язані з індивідуальними психічними станами й особистісними характеристиками військовослужбовців, соціальні ризики мають колективний характер і проявляються насамперед у зміні якості соціальних зв'язків, норм і взаємодій у межах підрозділу. Ідеться про такі явища, як зниження рівня взаємної довіри, порушення горизонтальних комунікацій, формування закритих неформальних груп, посилення відчуження між окремими категоріями особового складу. У цьому сенсі соціальні ризики стають передумовою виникнення більш глибоких кризових явищ, у тому числі дисциплінарних порушень і психологічних зривів.

Важливо підкреслити, що соціальні ризики у військовому підрозділі не є статичними або одномоментними. Вони формуються поступово, часто залишаючись непо-

мітними для командування на ранніх етапах свого розвитку. Дослідники військових колективів наголошують, що саме повсякденні зміни у стилі спілкування, неформальних нормах поведінки та групових очікуваннях є найбільш чутливими індикаторами неблагополуччя соціального середовища. У цьому контексті особливої ваги набуває необхідність виявлення таких змін до того, як вони трансформуються у відкриті конфлікти або системні порушення службової діяльності.

У вітчизняних дослідженнях, присвячених проблемам морально-психологічного забезпечення військ (сил), соціальні ризики найчастіше розглядаються опосередковано, через аналіз морально-психологічного стану особового складу або рівня згуртованості підрозділу. При цьому недостатньо уваги приділяється розмежуванню соціальних і психологічних чинників негативних явищ, що ускладнює розроблення цілеспрямованих превентивних заходів. Визнання соціальних ризиків самостійним об'єктом аналізу дає змогу більш чітко окреслити сферу відповідальності різних суб'єктів забезпечення життєдіяльності військового підрозділу, зокрема офіцера служб супроводу.

Соціальні ризики у військовому підрозділі виникають у результаті сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на взаємодію військовослужбовців і функціонування колективу в цілому. До зовнішніх джерел можна віднести службу в умовах бойової напруги, часті зміни організаційної структури, високі вимоги до дисципліни й відповідальності, а також вплив соціально-політичного контексту, включаючи стан безпеки та наявність конфліктів у регіоні. Внутрішні чинники формуються на рівні міжособистісних і групових взаємодій і включають особистісні особливості військовослужбовців, наявні неформальні ієрархії, характер лідерства в підрозділі та соціальні очікування членів колективу. Ці фактори взаємопов'язані, і їх комбінований вплив може призвести до посилення напруженості, формування закритих груп і зниження довіри всередині підрозділу.

Процес формування соціальних ризиків є динамічним і часто непомітним на ранніх стадіях. Незначні зміни у способі комунікації, стилі взаємодії або невідповідність очікувань окремих військовослужбовців до норм колективу можуть поступово накопичуватися, призводячи до порушення соціальної рівноваги. Такі явища зазвичай залишаються поза увагою командування, оскільки вони не виявляються через формальні дисциплінарні показники. Водночас саме на цьому етапі офіцер служб супроводу, перебуваючи безпосередньо серед особового складу, може зафіксувати перші ознаки неблагополуччя та відстежити їхню динаміку. Зокрема, соціометричні методи моніторингу дають змогу виявити приховану напругу ще до моменту її переходу у відкриту стадію.

Соціальні ризики проявляються у різних формах: зниження активності у взаємодії між військовослужбовцями, формування підгруп за інтересами або статусом, виникнення опору командирським рішенням, підвищена конфліктність, зміни в морально-психологічному кліматі, а також прояви емоційного вигорання та апатії. Деякі із цих проявів можна виявити лише через системне спостереження, оцінку стилю спілкування та аналіз неформальних зв'язків. Індикаторами соціальних ризиків можуть слугувати, наприклад, зменшення кількості ініціативних дій у колективі, уникання командної роботи, поява дво-

значних або прихованих конфліктів і формування замкнених груп.

Важливим аспектом у превентивній роботі є розуміння того, що соціальні ризики мають взаємозв'язок із психологічними й організаційними проблемами підрозділу. Проте саме соціальна природа цих явищ визначає можливість їх раннього виявлення через спостереження за поведінкою колективу і взаємодією його членів, а не лише через індивідуальні психічні прояви. Офіцер служб супроводу, володіючи повсякденним доступом до життєдіяльності підрозділу, може здійснювати соціальний моніторинг, фіксуючи зміни в кліматі колективу та своєчасно повідомляючи командування про потенційні загрози. Це дає змогу планувати превентивні заходи, корегувати соціально-психологічну підтримку й, у разі потреби, організовувати додаткові втручання для збереження соціальної стабільності.

Також слід зазначити, що соціальні ризики у військовому підрозділі часто проявляються через непрямі сигнали – зміни в настрої, поведінкових паттернах, стосунках між підрозділами або з командуванням. Своєчасне виявлення цих сигналів вимагає від офіцера служб супроводу високого рівня спостережливості, аналітичних навичок і знання специфіки соціальної динаміки військового колективу. Саме інтеграція спостереження, аналізу та взаємодії з особовим складом створює умови для ефективного раннього реагування і мінімізації негативних наслідків соціальних ризиків.

Офіцер служб супроводу є ключовим суб'єктом превентивного забезпечення соціальної стійкості підрозділу. Його роль полягає не лише в реагуванні на вже наявні проблеми, але й у системному спостереженні за соціальною динамікою колективу з метою своєчасного виявлення потенційних загроз. Такий підхід вимагає від офіцера високого рівня професійної компетентності, що включає знання психологічних і соціологічних закономірностей групової взаємодії, здатність аналізувати поведінку окремих військовослужбовців і колективу в цілому, а також уміння прогнозувати розвиток кризових явищ.

У повсякденній практиці офіцер служб супроводу використовує комплекс інструментів, що дають змогу виявляти соціальні ризики на ранніх стадіях. Серед них важливе місце займають спостереження за комунікаційними патернами, аналіз міжособистісних взаємодій, оцінка участі військовослужбовців у колективних заходах і службових завданнях. Певні зміни, такі як зменшення ініціативності, уникання командної взаємодії, поява прихованих конфліктів або посилення ізоляції окремих груп, розглядаються як сигнали потенційного неблагополуччя. Офіцер фіксує ці прояви, зіставляє їх із типовими патернами соціальних ризиків і на основі цього формує комплексну оцінку стану підрозділу.

Процес раннього виявлення соціальних ризиків не є лінійним, а є циклічним алгоритмом, що базується на постійному збиранні й верифікації інформації. Для чіткого розуміння послідовності дій офіцера служб супроводу нами було розроблено типовий алгоритм (див. рис. 1), який демонструє перехід від пасивного спостереження до активного формування рекомендацій для командування. Ключовим вузлом у цій схемі є етап аналітичної обробки, де розрізняються індивідуальні психологічні стани й колективні соціальні загрози.

Рис. 1. Алгоритм діяльності офіцера служб супроводу

Ключовим аспектом є здатність офіцера проводити соціальну діагностику в непрямий спосіб, тобто без формальних опитувань чи документального втручання, що могло б викликати опір або змінити поведінку особового складу. Такий підхід передбачає поєднання неформальних спостережень, аналізу інформації від командирів і старшин, а також використання методик групової динаміки та соціометрії. При цьому важливо не лише виявити негативні тенденції, але й визначити їх потенційну небезпечність і пріоритетність втручання.

Офіцер служб супроводу виконує також координаційну функцію, взаємодіючи з іншими підрозділами та службами військової частини, включаючи психологів, медичні служби й командний склад. Така взаємодія дає змогу інтегрувати отримані спостереження в загальну систему соціальної підтримки та реагування, планувати превентивні заходи й формувати рекомендації щодо корекції внутрішніх процесів у підрозділі. У цьому контексті офіцер стає не лише фіксатором ризиків, а й активним

учасником змін, здатним впливати на формування позитивного соціального клімату.

Особлива увага приділяється індикаторам соціальних ризиків, доступним для раннього виявлення. До таких індикаторів належать, зокрема: зміни в комунікативній активності; поява неформальних лідерів у підгрупах; зменшення взаємодії між категоріями особового складу; порушення прийнятих правил колективної поведінки та зростання прихованих конфліктів. Усі ці прояви систематично відстежуються офіцером, а за необхідності підтверджуються даними від командирів і психологів. Така системність дає змогу не лише виявляти ризики, але й прогнозувати їхній розвиток і визначати найбільш ефективні способи превентивного втручання. Соціальні ризики мають колективний характер і проявляються у зміні якості зв'язків у підрозділі. На основі аналізу практик діяльності офіцерів супроводу було систематизовано ключові індикатори, які потребують моніторингу (табл. 1).

Таблиця 1

Система індикаторів раннього виявлення соціальних ризиків

Сфера спостереження	Ранні ознаки (індикатори)	Соціальний ризик
Комунікація	Зменшення ініціативності, поява "закритих" тем, формалізація спілкування	Втрата довіри, дезінтеграція
Групова динаміка	Формування мікрогруп за неслужбовими ознаками, поява деструктивних лідерів	Розкол колективу, конфліктність
Службова діяльність	Уникання командної взаємодії, пасивний опір рішенням командування	Зниження бойової готовності
Побутова сфера	Зміни в режимі відпочинку, ізоляція окремих бійців у позаслужбовий час	Маргіналізація, емоційне вигорання

Важливо підкреслити, що діяльність офіцера служб супроводу має стратегічний характер і спрямована на збереження соціальної стабільності та бойової готовності підрозділу. Раннє виявлення соціальних ризиків і своєчасне застосування превентивних заходів дає змогу мінімізувати негативний вплив конфліктів і деструктивних групових явищ на виконання завдань, покращити морально-психологічний клімат і підвищити загальну ефективність підрозділу. Такий підхід формує науково обґрунтовану систему соціального моніторингу, де офіцер служб супроводу є центральною фігурою, що здатна

інтегрувати інформацію, аналізувати соціальні процеси та впливати на їхній розвиток.

Аналіз практичної діяльності та кейс-стаді конкретних підрозділів дав змогу виокремити ієрархію найбільш частотних індикаторів, що сигналізують про накопичення соціальної напруги (див. рис. 2). Як свідчать дані, первинні зміни в комунікативній активності особового складу є найбільш репрезентативним маркером, що з'являється задовго до дисциплінарних порушень. Візуалізація цих показників дає змогу офіцеру служб супроводу зосередити увагу на критичних точках дезінтеграції колективу, забезпечуючи точність превентивного втручання.

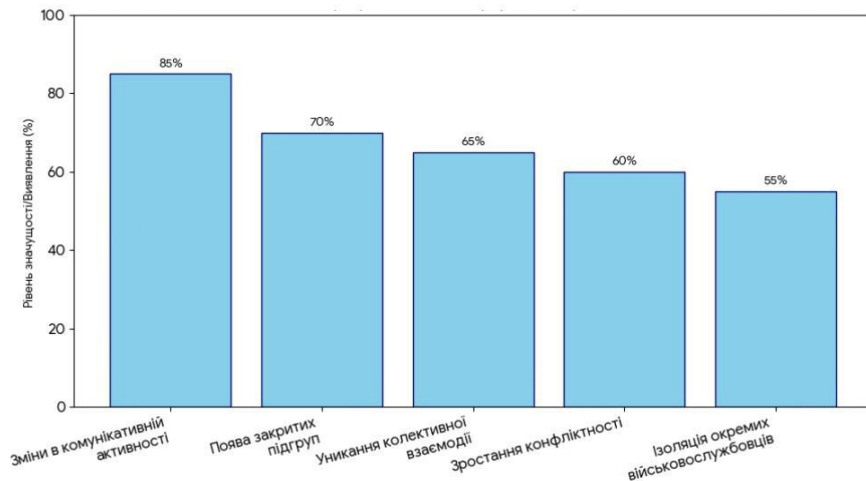

Рис. 2. Пріоритетність індикаторів соціальних ризиків

Примітка. Дані сформовано на основі аналізу 12 кейсів виявлення соціальних ризиків у військових підрозділах (2024–2025 рр.) і контент-аналізу журналів спостереження офіцерів служб супроводу.

Практична діяльність офіцера служб супроводу у сфері раннього виявлення соціальних ризиків базується на комплексному поєднанні спостереження, аналізу та взаємодії з особовим складом. Перш за все, офіцер здійснює системне неформальне спостереження, що дає змогу оцінювати взаємодію між військовослужбовцями, характер комунікацій і зміну поведінкових патернів у реальному часі. Спостереження проводиться під час повсякденних службових процесів, навчань, чергувань, підготовки до бойових завдань і навіть у позаслужбовий час, коли проявляється неформальна поведінка особового складу. Особлива увага приділяється змінам у рівні активності, ініціативності й готовності до взаємодії у групах, оскільки ці показники часто сигналізують про формування міжособистісних або групових ризиків.

Для систематизації отриманих даних офіцер служб супроводу застосовує соціометричні й аналітичні методи, які дають змогу виявити структуру групових зв'язків, наявність закритих підгруп і рівень згуртованості колективу. Наприклад, соціометричні карти взаємодії дають змогу зафіксувати приховані соціальні центри впливу, неформальних лідерів і потенційно ізольованих осіб. Аналіз таких даних дає змогу прогнозувати появу конфліктів і формування соціальних ризиків задовго до їх відкритого прояву.

Крім того, офіцер активно використовує інформацію від командирів, сержантів і психологів, інтегруючи її з власними спостереженнями. Ця взаємодія дає змогу уточнити ступінь прояву ризиків, розмежувати їх від індивідуальних психологічних проблем і визначити пріоритетність втручання. Важливим підґрунтям для такого розмежування є дослідження біологічних чинників стресових розладів (Pitman et al., 2012) і сучасні моделі подолання моральних травм у ветеранів (Litz et al., 2009). Важливо, що така координація не зводиться лише до обміну інформацією: офіцер пропонує рекомендації щодо організації командної роботи, мотиваційних заходів і соціально-психологічних втручань, що сприяють нейтралізації ризиків.

Серед специфічних прийомів раннього виявлення соціальних ризиків виділяють також аналіз поведінкових сигналів і непрямих проявів. Це можуть бути часті конфліктні ситуації на побутовому рівні, уникання участі в колективних заходах, різке зниження ініціативності окремих військовослужбовців або формування замкнених груп, які порушують загальну соціальну інтеграцію під-

розділу. Важливо фіксувати не лише наявні прояви, але також їхню динаміку, оскільки тенденції до посилення ізоляції чи конфліктності свідчать про потенційне загострення соціальних ризиків.

Офіцер служб супроводу також здійснює превентивні соціальні втручання, спрямовані на корекцію негативних тенденцій у підрозділі. Це може включати організацію командних заходів, спрямованих на зміцнення взаємної довіри та згуртованості, проведення тренінгів з ефективної комунікації, посилення мотиваційних чинників для групового співробітництва. У випадках виявлення потенційно конфліктних груп офіцер може пропонувати заходи щодо їхньої інтеграції або перенаправлення активності в конструктивне русло. У такому випадку діяльність офіцера служб супроводу у сфері раннього виявлення соціальних ризиків поєднує спостереження, аналітичну обробку інформації та превентивні втручання, що дає змогу створити ефективну систему соціального моніторингу підрозділу. Такий підхід забезпечує не лише виявлення та нейтралізацію негативних явищ на ранніх етапах, але й формування стійкої соціальної структури, яка підвищує морально-психологічний клімат, бойову готовність і загальну ефективність військового підрозділу.

Діяльність офіцера служб супроводу не обмежується спостереженням і фіксацією соціальних ризиків, вона невід'ємно пов'язана із взаємодією з командуванням, психологами та іншими службами військової частини. Така інтеграція дає змогу створити єдину систему соціального моніторингу, де інформація від різних джерел аналізується комплексно, а рішення щодо превентивних заходів приймаються своєчасно й обґрунтовано. Офіцер регулярно повідомляє командування про тенденції у соціальному кліматі підрозділу, надає рекомендації щодо організації внутрішніх процесів та участі у формуванні нормативних і мотиваційних механізмів, які сприяють згуртованості особового складу.

Методологічно ефективна взаємодія офіцера служб супроводу з командуванням базується на систематичному аналізі отриманої інформації та її зіставленні з нормативними вимогами, морально-психологічними показниками та спостереженнями за динамікою групової поведінки. Такі процедури дають змогу диференціювати соціальні ризики за ступенем їхнього потенційного впливу, визначати пріоритети втручання та планувати превентивні дії відповідно до реальної ситуації в підрозділі. Офіцер, використовуючи цей підхід, може не лише

фіксувати негативні прояви, але й прогнозувати їхній розвиток, що створює умови для своєчасного запобігання кризовим явищам.

Особливу увагу слід приділяти координації роботи з психологічними службами й медичними підрозділами, що дає змогу відокремити соціальні ризики від індивідуальних психофізіологічних проблем. Спільна робота з психологами дає змогу коректно інтерпретувати поведінкові сигнали військовослужбовців, оцінити мотиваційний стан груп і визначити найефективніші способи втручання. Така інтеграція сприяє комплексному підходу до управління соціальною стабільністю та підвищує ефективність діяльності офіцера служб супроводу як суб'єкта превентивного впливу.

Організаційно діяльність офіцера служб супроводу передбачає постійний моніторинг, систематизацію спостережень і документування тенденцій у соціальному середовищі підрозділу. Регулярне складання звітів, аналітичних довідок і рекомендацій дає змогу створити інформаційну базу для командування, яка стає підґрунтям для планування службової діяльності, навчальних заходів і корекційної роботи з особовим складом. Важливо, що система моніторингу будується не на формальному контролі, а на професійній компетентності офіцера, який здатний інтегрувати дані, оцінити ризики та пропонувати практичні шляхи їх нейтралізації.

Підсумовуючи, можемо сказати, що офіцер служб супроводу виконує комплексну функцію раннього виявлення соціальних ризиків, що включає спостереження, аналіз, координацію з іншими службами та превентивні втручання. Його діяльність створює систему соціального моніторингу, яка дає змогу підтримувати морально-психологічний клімат, забезпечувати згуртованість підрозділу та своєчасно реагувати на потенційні загрози. Такий підхід забезпечує не лише стабільність соціального середовища, але й підвищує бойову готовність та ефективність виконання завдань підрозділом у складних умовах військової служби.

Дискусія і висновки

Проведений аналіз ролі офіцера служб супроводу у військовому підрозділі як суб'єкта раннього виявлення соціальних ризиків дає змогу зробити низку ключових висновків.

По-перше, соціальні ризики у військових колективах мають комплексну природу, вони формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників і проявляються на рівні міжособистісних взаємодій, групової поведінки й організаційних процесів. Виявлення цих ризиків на ранніх етапах є критично важливим для запобігання конфліктам, деструктивним процесам і зниженню морально-психологічного клімату підрозділу.

По-друге, офіцер служб супроводу виконує функцію центрального суб'єкта соціального моніторингу. Його діяльність поєднує систематичне спостереження, аналіз поведінки особового складу, інтеграцію інформації від командирів і психологів, а також проведення превентивних заходів. Такий комплексний підхід дає змогу не лише виявляти потенційні соціальні ризики, але й прогнозувати їх розвиток і формувати ефективні стратегії запобігання негативним явищам. Запропонований підхід корелює із зарубіжними практиками соціально-психологічного супроводу військовослужбовців (Грицанюк, 2025) і вітчизняними моделями роботи з ветеранами збройних конфліктів (Чернецька, 2024).

По-третє, практична робота офіцера служб супроводу включає застосування різноманітних методів раннього виявлення ризиків: соціометричних і аналітичних інструментів, спостереження за комунікаційними патер-

нами, оцінювання участі в колективних заходах і поведінкових сигналів військовослужбовців.

По-четверте, діяльність офіцера служб супроводу як суб'єкта раннього виявлення соціальних ризиків сприяє підвищенню бойової готовності й ефективності підрозділу. Своєчасне виявлення та нейтралізація ризиків підтримують морально-психологічний клімат, зміцнюють згуртованість колективу і створюють умови для стабільного виконання службових завдань у складних умовах військової служби.

З огляду на вищезазначене, доцільно рекомендувати:

- постійне вдосконалення методів соціального моніторингу, включаючи використання сучасних соціометричних та аналітичних інструментів;
- підвищення професійної компетентності офіцерів служб супроводу у сфері соціальної діагностики та превентивного втручання;
- забезпечення інтегрованої взаємодії офіцера служб супроводу з командуванням, психологами та іншими службами для комплексного аналізу соціальних ризиків;
- упровадження систематичного документування тенденцій та індикаторів соціальних ризиків із метою створення інформаційної бази для оперативного управління соціальним середовищем підрозділу.

Внесок авторів: Андрій Беспалько – написання (перегляд і редагування); Микола Сотніченко – концептуалізація, методологія, написання (оригінальна чернетка); Вадим Плис – аналіз джерел, редагування.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Алещенко, В., & Поздишев, С. (2025). Соціальна робота в сучасному науковому дискурсі: військовий аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*, (61), 5–12. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2025.61.5-12>
- Берталанфі, Л. фон. (1968). *Загальна теорія систем: Дослідження, розвиток, застосування*. Braziller.
- Бондаренко, Ю., & Левицька, Н. (2025). Роль менеджменту у системі соціальної адаптації військовослужбовців. *SEMI*, 9(1). 142–154. <https://doi.org/10.23939/semi2025.01.142>.
- Бриндіков, Ю. (2023). Соціальна робота з військовослужбовцями-учасниками бойових дій в системі соціальних служб. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 66(1), 214–218. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-33>.
- Брушлинский, А. В. (2003). *Психология субъекта*. Институт психологии РАН.
- Грицанюк, В. (2025). Особливості соціально-психологічного супроводу військовослужбовців та ветеранів у США. *Перспективи та інновації науки*, 10(56), 1460–1470. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-1460-1470](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-1460-1470).
- Джус, О., Беспалько, А., & Кравець, Д. (2023). Соціальна підтримка військовослужбовців та членів їхніх сімей в умовах правового режиму воєнного стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*, 4(56), 41–45. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.56.41-45>.
- Рубинштейн, С. Л. (2003). *Бытие и сознание. Человек и мир*. Питер.
- Сопівник, І. В. (2024). Актуалізація професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями. *Humanitarian Studies: History and Pedagogy*, 1(2), 124–131. [https://doi.org/10.31548/hspedagog15\(2\).2024.124-131](https://doi.org/10.31548/hspedagog15(2).2024.124-131).
- Трубавіна, І. М. (2021). Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей та військово-соціальна робота в Україні: історичний аспект і закордонний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (48), 414–418. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.414-418>.
- Чернецька, Ю. І. (2024). Соціально-психологічна робота з військовослужбовцями та ветеранами збройного конфлікту в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, (2), 100–105. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-2-100-105>.
- Adler, A. B., Bliese, P. D., & Castro, C. A. (2003). *Deployment Psychology: Evidence-Based Strategies to Promote Mental Health in the Military*. American Psychological Association.
- Bartone, P. T. (2006). Resilience under military operational stress: Can leaders influence hardiness? *Military Psychology*, 18(Suppl), S131–148. https://doi.org/10.1207/s15327876mp1803s_10

Britt, T. W., & Adler, A. B. (2003). *The Psychology of the Peacekeeper: Lessons from the Field*. Praeger.

Castro, C. A., & Adler, A. B. (2011). Military mental health training: Building resilience. In S. M. Southwick, B. T. Litz, D. Charney, & M. J. Friedman (Eds.), *Resilience and mental health: Challenges across the lifespan* (pp. 323–339). Cambridge University Press.

Litz, B. T., Stein, N., Delaney, E. et al. (2009). Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy. *Clinical Psychology Review*, 29(8), 695–706. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.07.003>.

Pitman, R. K., Rasmusson, A. M., Koenen, K. C. et al. (2012). Biological studies of post-traumatic stress disorder. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(11), 769–787. <https://doi.org/10.1038/nrn3339>.

References

Adler, A. B., Bliese, P. D., & Castro, C. A. (2003). *Deployment Psychology: Evidence-Based Strategies to Promote Mental Health in the Military*. American Psychological Association.

Alieshenko, V., & Pozdyshev, S. (2025). Social work in modern scientific discourse: Military aspect. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences*, (61), 5–12 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2025.61.5-12>.

Bartone, P. T. (2006). Resilience under military operational stress: Can leaders influence hardiness? *Military Psychology*, 18(Suppl), S131–148. https://doi.org/10.1207/s15327876mp1803s_10

Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. Braziller [in Ukrainian].

Bondarenko, Yu., & Levytska, N. (2025). The role of management in the system of social adaptation of military personnel. *SEMI*, 9(1) [in Ukrainian]. <https://science.lpnu.ua/uk/semi/vsi-vypusky/volume-9-number-1-2025/rol-upravlinnya-v-systemi-socialnoyi-adaptaciyi>.

Britt, T. W., & Adler, A. B. (2003). *The Psychology of the Peacekeeper: Lessons from the Field*. Praeger.

Brushlinsky, A. V. (2003). *Psychology of the subject*. Institute of Psychology RAS [in Russian].

Bryndikov, Yu. (2023). Social work with combatant servicemen in the system of social services. *Current Issues of Humanities*, 66(1), 214–218 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-33>.

Castro, C. A., & Adler, A. B. (2011). Military mental health training: Building resilience. In S. M. Southwick, B. T. Litz, D. Charney, & M. J. Friedman (Eds.), *Resilience and mental health: Challenges across the lifespan* (pp. 323–339). Cambridge University Press.

Chernetska, Yu. I. (2024). Socio-psychological work with military personnel and veterans of armed conflict in Ukraine. *Social Pedagogy: Theory and Practice*, (2), 100–105 [in Ukrainian].

Dzhus, O., Bepalko, A., & Kravets, D. (2023). Social support for military personnel and their families in the conditions of the legal regime of martial law. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences*, 4(56), 41–45 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.56.41-45>.

Hrytsaniuk, V. (2025). Features of socio-psychological support for military personnel and veterans in the USA. *Perspectives and Innovations of Science*, 10(56), 1460–1470 [in Ukrainian]. <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/30445/30407>.

Litz, B. T., Stein, N., Delaney, E. et al. (2009). Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy. *Clinical Psychology Review*, 29(8), 695–706. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.07.003>.

Pitman, R. K., Rasmusson, A. M., Koenen, K. C. et al. (2012). Biological studies of post-traumatic stress disorder. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(11), 769–787. <https://doi.org/10.1038/nrn3339>.

Rubinstein, S. L. (2003). *Being and consciousness. Man and the world*. Piter [in Russian].

Sopivnyk, I. V. (2024). Actualization of professional training of future social workers for work with military personnel and their families. *Humanitarian Studies: History and Pedagogy*, 1(2), 124–131 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.31548/hspedagog15\(2\).2024.124-131](https://doi.org/10.31548/hspedagog15(2).2024.124-131).

Trubavina, I. M. (2021). Social work with military personnel and members of their families and military-social work in Ukraine: Historical aspect and foreign experience. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, (48), 414–418 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.414-418>.

Отримано редакцією журналу / Received: 08.04.26

Прорецензовано / Revised: 15.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.05.26

Опубліковано / Published: 30.06.26

Andrii BESPALCO, PhD

ORCID ID: 0000-0002-7941-9909

e-mail: m1halu4@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Mykola SOTNICHENKO, Lecturer

ORCID ID: 0009-0007-9207-892X

e-mail: sotnichenko.kolia@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Vadym PLYS, Senior Lecturer

ORCID ID: 0009-0002-1662-3694

e-mail: plys.vadym@knuu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SUPPORT SERVICES OFFICER AS A SUBJECT OF EARLY IDENTIFICATION OF SOCIAL RISKS IN A MILITARY UNIT

Background. Social stability within a military unit is a key factor in ensuring a favourable moral and psychological climate, combat readiness, and the effective performance of assigned tasks. A support services officer acts as a central figure in the system of early identification of social risks, capable of detecting potential problems at the level of interpersonal interaction, group dynamics, and the organizational culture of the unit even before the emergence of open conflicts or social tension within military groups.

Methods. The study employed a set of methods, including: systemic analysis of social processes in military groups; content analysis of regulatory and legal acts and guiding documents of the Armed Forces of Ukraine; analysis of preventive social intervention practices carried out by support services officers; integrative analysis of interaction with command staff, psychological services, and medical units; and elements of a case study analysis concerning the identification of social risks in specific units.

Results. The study demonstrated that the support services officer performs a comprehensive function in the early identification of social risks by combining observation of personnel behavior, sociometric analysis of group interactions, integration of information received from commanders and psychologists, and implementation of preventive measures. The main indicators of social risks were identified, including changes in communicative activity, the emergence of closed subgroups, avoidance of collective interaction, and increased conflict or isolation among individual servicemen. The analysis of interaction practices with command staff and unit services showed that an integrated approach increases the effectiveness of early risk identification, enables forecasting of their development, and facilitates timely influence on the formation of a socially stable environment within the unit.

Conclusions. Expanding the functional role of the support services officer within the system of early identification of social risks contributes to enhancing the social stability, cohesion, and moral and psychological climate of a military unit. The integration of observation methods, sociometric and analytical analysis, together with coordination with command staff and other services, makes it possible to establish a comprehensive system of preventive influence. Such an approach ensures the timely identification and neutralization of potential threats, increases the effectiveness of unit task performance, and creates the foundation for the resilience of the military team during the fulfillment of assigned missions.

Keywords: support services officer, social risks, military unit, social stability, early identification.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.